

УКРАЇНСЬКА ЧАСОПИСЬ

ВИХОДИТЬ У КАТЕРИНОСЛАВІ ДВІЧІ НА МІСЯЦЬ.

1-го феврала 1912 року.
Рік другий.

№ 3.

КАТЕРИНОСЛАВ.
ЦІНА 10 к.

У М О В И П Е Р Е Д П Л А Т И :

на рік 2 р. 40 к., на півроку 1 руб. 20 к., на 1 міс. 20 к., кожне число нарізно 10 к.

Гроші треба посилати на адресу: Катеринослав, Проспект, книгарня М. Лозинської, для редакції „Дніпрових Хвиль“, або Московська, 7, К. Е. Котову. Просимо шановних передплатників, посылаючи гроші, подавати точно вище зазначену адресу.

ЗМІСТ: Холмська справа в Думі.—Перед весною—О. Г. Поезії—Т. Р—ка. Що про нас пишуть—Л. Жигмайло. Лист до Редакції—М. Садовського. Замість відповіді—М. Жученка. З українського життя.—З галицької України.—Листування Редакції. Оповідки.

Читаючи треба вимовляти й як Ы: риба—рыба, і як и: сини—сины, є—йє мое—мойе, є з тебе—теба.

Холмська справа в Думі.

Цими днями Державна Дума ухвалила законопроект про те, щоб одділити Холмщину од Царства Польського і прилучити її до Росії, і має приступити тепер до поста-

тейного обміркування проекту у дрібницях.

Уже кілька літ іде суперечка і змагання за цей, як влучно висловився проф. М. Грушевський, „український маслак“ між польським та російським громадянством; одні кажуть, що це „польський край“,

і через те одділення Холмщини уважають за страшенну кривду для поляків, за „четвертий розділ Польщи“. Другі доводять, що Холмщина край „искони рускій“, а тому, мовляв, треба одрізнити його од польських губерній, щоб урятувати од спольщення й од окатоличення.

Ми не будемо тут переказувати історії „холмського питання“,—хто її не знає, нехай звернеться до прекрасних книжок проф. М. Грушевського і О. Білоусенка, які докладно це питання вияснили *), а роскажемо тільки, як ця справа була поставлена в Думі, і яку з того ми можемо вивести собі науку.

Ще в кінці априля 1909 року в Думу внесено було проект про виділення Холмщини. Майже три роки проект цей розглядався у думській Комісії „по направленію законодательних предположеній“, аж поки Комісія не внесла свого докладу про справу на розгляд Думи 25 ноября 1911 року. У докладі переказано було історію Холмщини із зазначенням, що здавна вона належала до Руси, і тільки року 1377 одійшла до Польщи, а потім докладчик (д. Чихачов) зупинився на тому, хто ж тепер живе у Холмщині. Покликаючись на авторитет учених Соболевського і Житецького (українця), д. Чихачов доводив, що „населеніє края принадлежитъ къ малорусскому племени“. Переходячи до матеріялу, який дає перепис

людности, д. Чихачов зазначив, що „численность русскаго населенія Холмщины, говорящаго на малорусскомъ нарѣчїи, равняется не менѣе, какъ 450.000 душъ“. І от, щоб захистити цих майже пів мільйона українських душ од спольщення, та щоб поліпшити їхній економічний побут, Комісія признала потрібним виділити Холмщину в окрему губернію, не прилучаючи її одначе до київського генерал-губернаторства, як була думка попередю, і провести у ній цілий ряд реформ (загальну народню освіту, скасування сервитутів, заснування селянського банку, заведення городського й земського самоуправлення і т. инш.).

Після д. Чихачова говорив, доповняючи його доклад, міністр внутрішніх справ Макаров. Вказуючи на той галас, який підняла польська, а за нею й закордонна преса про справу виділення Холмщини, міністр уважав за потрібне ще раз зупинитись на питанні, —який же народ живе у Холмщині, якою мовою балака він і в чийх інтересах має бути відокремлення її в осібну губернію. Покликаючись знов на учених, міністр сказав, що „ученые специалисты признають его (мову холмщаків) языкомъ малорусскимъ, какъ, на примѣръ, знаменитый Шафарикъ; малорусскимъ же считаеть этотъ языкъ и экспедиція Императорскаго Русскаго Географическаго Общества... Разработанныя Чубинскимъ и относящіяся къ малорусскому племени данныя... удостовѣ-

*) Проф. М. Грушевський „За український малослак (в справі Холмщини)“, К. 1907 р., ціна 5 коп. і О. Білоусенко „Холмська справа“, К. 1909 р., ціна 5 коп.

ряють, що малороссы въ Царствѣ Польскомъ сохранили языкъ, міровоззрѣнія, нравы и обычаи“. Те саме, мовляв, доводить і статистика: у Холмщині „русскаго населенія насчитивається 457.000 человекъ, изъ коихъ малорусскаго 450.000 чел.“ Далі, зьясувавши той національний і релігійний гніт, який терпить українська людність Холмщини од поляків, міністр висловив думку, що захистити цю людність можна одним тільки способом: виділити її в окрему, незвану з Польщею губернію, де б руський елемент мав перевагу.

Після того почалося обміркування проекту і суперечки з-за його, які тяглись з перервами аж до 20 января. Завзятими ворогами проекту виступили польські депутати. Вони увесь час говорили за інтереси польського народу, за тяжку кривду, за криваву рану, яку завдає полякам одірвання цього живого шматка—Холмщини—од польського тіла.—Оборонцями проекту виступали російські депутати правого і націоналістичного напрямку; вони проливали сльози над долею „русскаго населенія“ Холмщини і домагались, щоб держава російська скоріше поправила історичну помилку—залишення Холмщини в межах Царства Польського.

Вважаючи на признання з уст самого міністра українського характеру холмської людности, стороння людина могла б подумати, що оборонці проекту справді розпинаються за українські інтереси, і що нам

українцям треба їх за те тільки дякувати. На жаль, дякувати їх нам нема за що: хоч вони й признають, що є на світі така частина руського племені—„малороссы“, але ніза що не хтять признати за цими малороссами права здобувати освіту на рідній мові і розвивати свою власну, самобутню культуру. Як вогню бояться вони розвитку національної української свідомости серед народу і звать людей, що стараються просвічувати народ на рідній мові, що пишуть українські книжки і видають українські часописі,—„мазепинцями“. Цих людей бояться вони не менш як і поляків. Єпископ Євлогій так і сказав у Думі: „Холмщину треба одділити, бо одрізана од Росії вона пропаде, стане жертвою полонізму й мазепинства“! Одже особливо радіти з палкої оборони проекту правими і з приняття самого проекту нам нема чого, бо українська людність мало що виграє од того, коли замість спольщення почнуть заходитись коло її обрусіння.

Коли ішли суперечки, то ліві депутати висловлювались проти проекту. Вони в блискучих промовах обороняли „нещасну“ Польщу, журились її кривдами, доводили, що „русскому“ народові зовсім не треба того одділення. Але всі ті красномовці й словечком не згадали, що окрім поляків та росіян є ще третій заінтересований—український народ, частину якого становлять оті нещасні холмщаки. Про його новітні фарисеї і не згадува-

ли. Знайшлися таки в Думі і прихильники українців: литовець Булат, грузин Чхеїдзе і двоє великоросів з крайніх лівих: Петров і Покровський. Вони згадали, що справа Холмщини торкається поперед усього українців, і зазначили виразно, що проект не дасть українській людині Холмщини жадної пільги, бо не признає за ними права на національну свідомість. Отверто й ясно заявили своє співчуття українцям ці справжні милосердні самаряне нашого часу. Д-ій Булат цитував *по українськи* брошуру Білосенка про Холмську справу, цитував Грушевського і з'ясував українську точку погляду на Холмське питання. Українське слово лунало в Думі з уст чужинця...

Ну, а що ж наші землячки? Невже нема в Думі послів—українців, а коли є, то що ж вони? мовчали? Здебільшого таки мовчали. Де-хто таки висловлявся за проект, от як один „потомок гетьмана дурного“, але більшість—мовчала. То все, бачите, праві. А от з посеред лівих обізався таки один землячок, професор Ів. Лучицький, депутат од Києва. Хоч не дуже певно, не дуже виразно, але згадав він за українців. „В останні часи, казав він у своїй промові, серед національних меншостей прокинулось бажання до самосвідомости, до утворення власної літератури, до розвитку власної мови. Боротися з цим бажанням—даремна річ, бо боротьба насильством тільки побільшує

національне почуття. В Холмщині існує малоруська меншість. Для гарантії прав цієї меншости не було зроблено нічого. Не було тої гарантії, як малоруська людність жила під польським пануванням; немає її й тепера, коли влада над Холмщиною перейшла до Росії... Не можна нічого мати проти відокремлення, коли воно є результатом чесної, непідробленої свідомости населення. Але проект не дає населенню нічого що до його власної мови і національної свідомости. Треба рятувати людність Холмщини од ополячення, бо й сама людність того бажає. Але комісія нічого не зробила в цьому напрямкові... В проекті немає й згадки про оборону інтересів українців, немає волі проповіді і шкільної освіти на українській мові. Навпаки, відновляються старі закони проти українського руху“... І далі депутат почав заступатись за жидів та за поляків і скінчив заявою, що буде голосувати проти проекту, що так нехтує права національних меншостей.

Промова Лучицького не зустріла ніякого відгуку, так мов її ніхто і не чув. Знов полилися красномовні речі російських поступовців, цих вірних лицарів прекрасної дами—Польщи, знов закапали крокодилачі сльози оборонців „коренного руського населенія“ Холмщини, і на решті Дума більшістю 154 голосів проти 107 ухвалила проект і постановила перейти до постатейного

обміркування того проекту. Що буде далі говоритися підчас того обміркування,—скоро почуємо.

Перед весною.

(Нарис з життя хліборобів наших та американських).

Пролетіли Різдвяні свята, розпочався новий рік... Хліб перед посівом піднімається в ціні. Тепер би його тільки й продавати хліборобам. І продають його в кінці зими та на провесні—тільки не наші, а закордонні хлібороби. Наші вже його давно попродали, ще в-осени, коли на його була низька, мала ціна; решту прохарчили, гроші те ж якось розлізлися, бо вони, мовляв, „слизькі,—в руках не вдержиш“,—і тепер наші хлібороби купують зерно на обсів у-набір і заплатять добрі грошки—колись, після жнива. Темрява, неорганізованість, одсутність широкого кредиту, оби-які відносини до кооперативних (товариських, громадських грошових) справ ставлять наших селян що до цього в якісь дикі, неможливі умови.

„Хазяїн“—відомої комедії небіжчика Карпенка-Карого—Пузирь, казав, що коли мужик без землі, то з ним можна робити, що хочеш, і наказував своєму економові зробити в однім із сел „бідність“,—перехвативши підходящу земельку... Але ця бідність не виводиться й тоді, коли хлібороб з землею, бо головна причина цієї бідности в тому, що неможна ніяк розжитися грошей у позику, коли вони саме найпотрібніші—в осені,—на „людських“ а не на „здирських“ умовах, і через

те хлібороб безсилий боротися з тим хижацтвом, яке налітає на його в кінці літа та з початку осені,—щоб за ні-що загарбати його єдине добро—свіже зерно. Є ж такі на світі щасливі люде: американський хлібороб здимає свій врожай з спокійним серцем, нема чого йому журитися, бо він знає, що коли збере врожай, то одвезе своє зерно до найближчого *елеватору* і там здасть його. Елеваторі—це такі пункти (з необхідними будинками, будівлями, кабінетами для обслідування зерна та инш.), де приймають зерно у ссипку. Ці елеваторі в Північно-Американських Сполучених Штатах будуються та утримуються або казною, або залізно-дорожними спілками; або ж таки спілками самих хліборобів. Будуються вони—ці елеваторі при великих і навіть при малих станціях залізних парових та електричних доріг, та на парохідних пристанях. Всяке привезене зерно пробує, розглядає комісія, яка істнує при елеваторі, вияснює та опреділяє ту чи іншу його вартість, і видає хліборобові в позичку (в ссуду) частину грошей, а на решту дає росписку, так званий *варрант*. Цю росписку хлібороб може предьявити на елеваторі—трохи згодом, коли зерно стане в ціні, і йому з елеватора негайно видадуть на ту решту грошей, яка зазначена у варранті, зерно рівноцінне з тим, яке він ссипав у елеватор, і він зможе продати його по високій ціні. Має право і спроможність хлібороб і просто продати свій варрант,—коли схоче, за вигідну ціну, або заложити його, або обмінити у банку, чи на біржі,—на гроші. Виходить, що ссипавши своє зерно по зборі врожаю у елеватор—хлібороб має: 1) ссуду (частину грошей) на необхідні видатки 2) варрант, чи инакше

кажучи, невтеряне право на решту свого зерна. А за цю вигоду спілки, що порядкують елеваторами, відлічують у свою користь невеличкого процента за свої клопоти та працю. У нас теж є свої елеваторі,—тільки ріжниця у тім, що не до їх іде хлібороб, а вони до його біжать в початку осені—ці свої „доморощені“ елеваторі,—усякі комісіонери—посередники. Вони добре знають, що мужикові ніколи так непотрібні гроші, як в осені, і купують у його зерно „на м'єст'є и без'є хлопот'є“, відбирають саме лучче, саме найкраще, а на провесні вони вп'ють же і продадуть хліборобові на обсів зерно, тільки вже саме легеньке, саме мізерне, і за свої клопоти та працю ці „швендяющі по селах елеваторі“ візьмуть не те що невеликий процент, а так-таки рубля на рубля; замість варранта стає у нас вексель із заздальєгідь наліченим добрим процентом. А що ж далі? А далі—засіяне легким, засміченим, мізерним зерном поле дасть не дуже великий врожай, а вівсюгу та кукілю розведеться сила; зерно з нового врожаю буде ще гірше та дрібніше,—переведеться. Так, десятиліттями зерно гіршає та переводиться ні на-що, а хлібороб мимохіть обертається в якогось „овсюжних діл майстера“. А лучченьке зерно, закуплене всякими посередниками та комісіонерами грузиться на параходи та вивозиться за-кордон; там його мелють, а ріжними одкидами, як висівки та інш.,—вигодовують, викохують дорогоцінну худобу, а наша пасеться на погорілих од сонця, витовчених, порожніх толоках...

О. Г.

Поєзії.

* * *

„Сплету вінок
Тобі з квіток“,
Ти по весні мені казала.
„В нього вплету
Троянду ту,
Що за-для тебе я кохала.
Нехай вона
Хоча одна
Тобі на спомиин зостається,
Бо щось мені
В німій трупі
Лежати хутко доведеться.

=====
Прийшла весна
До нас ясна,
А ти в трупі, тебе немає...
Й троянда та,
Мов сирота,
Біла моими розцвітає.
І той вінок
З живих квіток
Уже не ти, а я сплітаю,
Та все святу
Троянду ту
Сльозами орібно поливаю.

* * *

Не корися злій недолі,
Прапор міцно свій держи,
Думку вільную на волі,
Як перлину бережи.

Не хилися у негоду,
В боротьбі себе гартуй,
Геть відкинь всі переешкоди,
До мети в житті прямуй.

Не дивись, що по руїні
Тобі прийдеться іти.
Зате перший Україні
У пригоді станеш ти.

М. Р—ко.

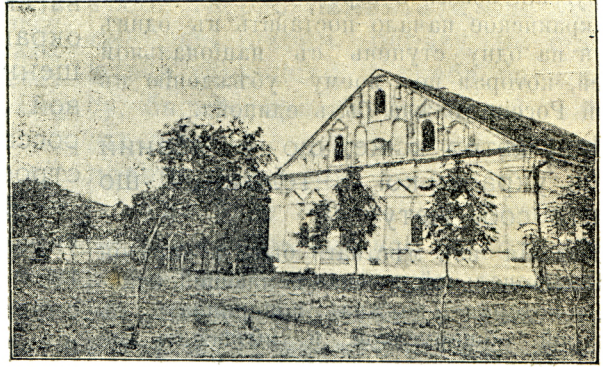

Що про нас пишуть.

(П. Струве і М. Горький про українську справу).

Знову ми звертаємо увагу наших читачів на той інтерес, який російська преса виявляє до українства. В першій книжці „Русской Мысли“ за 1912 рік уміщена стаття професора Струве, відомого російського вченого публіциста, про українську справу. Таке поважне становище Струве, яко вченої людини, та ще до того представника одної з поступових партій російської інтелігенції, викликає певний інтерес до його думок про пекучу для кожного свідомого українця справу.

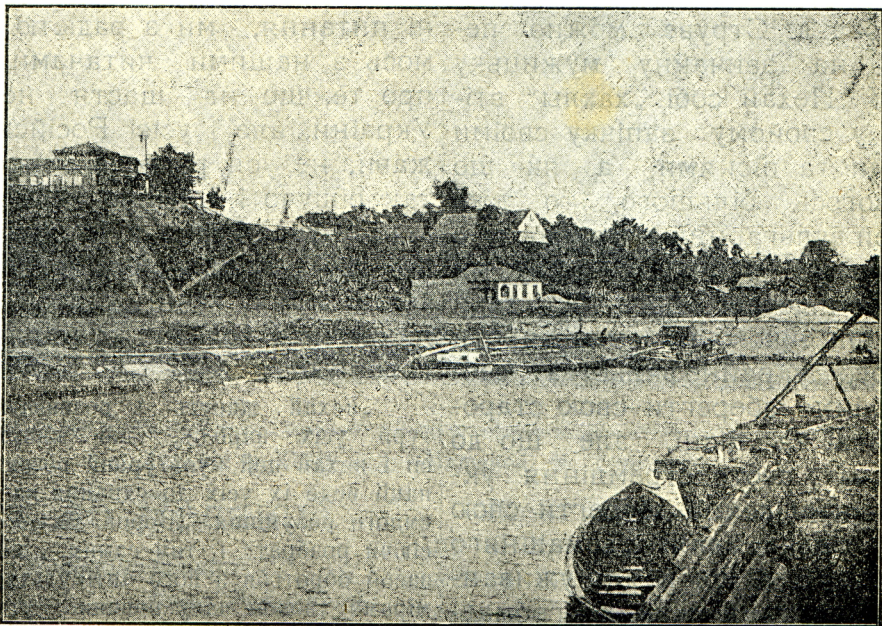
Ця стаття під назвою „Общественная культура и украинский партикуляризм“ написана в дуже рішучому та отвертому тоні, що на-

Будинок гетьмана Мазепи у Чернигові.

дає їй тим більше інтересу. Автор висловлює „думки“ по українському питанню в таких словах:

„Не имѣя ничего противъ культурныхъ украинскихъ стремленій, какъ стремленій поддерживать и пѣствовать „мѣстных“ особенности быта и языка, я сознательно и рѣшительно возстаю противъ „заостренія“ этихъ областей тенденцій до политическаго и культурнаго партикуляризма, отрицающаго об-

Десна під Черниговом.

щеруську культуру, ея органъ и символъ— общерусскій языкъ и стремящагося областное украинское начало поставить въ одинъ рядъ и на одну ступень съ національною стихією, которая по моему убѣжденію въ единой Россіи должна быть единой“.

Далі автор каже, що є певний гурток української інтелігенції, що ставить собі мету

„созданія изъ мѣстнаго быта и нарѣчія новой національной и всеобъемлющей культуры, которая должна соперничать съ культурой общерусской и вытѣснять ее съ территории этнографической Украины“.

Такі домагання „певного гуртка інтелігентних українців викликають великий страх у автора, прихильника „общерусской культуры“, і він, попережаючи про цю небезпеку російську інтелігенцію, закликає її до „ідейної“ боротьби з українством, висловлюючись так про українську небезпечність:

„Если интеллигентская украинская мысль ударитъ въ народную почву и зажжетъ ее своимъ „украинством“, то это грозитъ неслыханнымъ расколомъ русской націи, который явится подлиннымъ государственнымъ и народнымъ бѣдствіемъ“.

Ці слова д. Струве можно перекласти на звичайну мужицьку мову так: „Нехай собі „хахлы“ втішаються у своєму запічку своїми галушками та піснями, а як що хочуть чогось більшого, то вже зась!“ Цей вульгарний переклад слів д. Струве на звичайну мову ми робимо на підставі його ж таки слів, що він нічого не має проти так званого „українофильства“, себто стремління зберегти свою старовину, звичаї та пісні, але що до „українства“, себто стремління української інтелігенції зберегти свою мову не тільки для „домашняго употребленія“, а ще й для уживання її в школі і в деяких громадських інституціях, то це вже на думку д. Струве дуже шкодливі заходи, проти яких автор закликає

російську інтелігенцію боротись, не вагаючись: бо, каже він, „всѣ наши окраинные вопросы окажутся совершенными пустяками съ перспективою „раздвоенія“ и, если за малороссами потянутся „бѣлорусы, „растроенія“ русской культуры“.

Висловлюючись так рішучо про українство, Струве лякається сам та й других лякає страшною перспективою як що не повної погибелі „общерусской культуры“, то великим занепадом її на „территорію этнографической Украины“.

Ми не будемо зпинятись цим разом на питанні, що таке „общерусская культура“ на Україні, яку так обстоює автор, і що вона дає українцям. Не будемо ми також сперечатись з д. Струве проти його думки, що факт перемоги „общерусской культуры“ на Україні стався тільки завдяки *загальним історичним та соціяльним вимогам та умовам* *), а зовсім не бюрократичним та політичним впливам.

Залишивши поки що усі ці спірні питання, ми з радістю поділимося з нашими читачами вісткою про те, що на щастя не тільки Україні, але і усїєї Російської держави, не уся російська інтелігенція так рішучо і голосно викрикує по адресу української культури „распни її“. Ні, є проміж російської інтелігенції і такі гучні голоси, що не лякаючись голосно та прилюдно виголошують:

„нехай живуть і розвиваються культури усіх народів, що живуть в Росії і нехай цей культурний розвиток кожної нації веде їх усіх до єднання на ґрунті взаємного розуміння. „Ворог бажає панувати, сіючи розбрат“ і, тим самим, він підказує засоб боротьби з його антикультурними замірами: гаслом часу повинно бути єднання чесних людей усіх племен, що складають державу. Саме тепера, коли люди, під впли-

*) Курсив мій.

вом страху, за допомогою безглузких, для яких „все одно на чім заробити“—саме тепер, коли в темній країні сіється і викохується лихе насіння звірячого націоналізму—всеросійське єднання людей чесних, доброзичливих і розумних було б як раз у пору“.

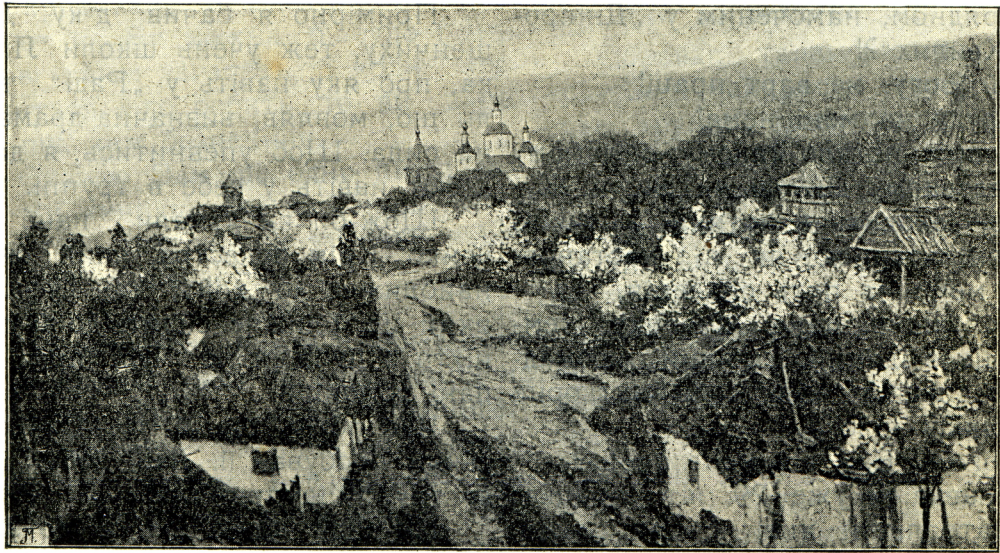
Такий заклик до загального єднання оповістив недавно російський письменник М. Горький. Прилучаючись до цього заклику, щиро бажаємо, щоб уся російська інтелігенція перейнялась такими думками, і тоді страх перед занепадом „общерусской культури“ та перед жупелом: „государство въ государствѣ“ щезне, яко дим.

Правда, думки Горького та думки ще де-яких російських інтелігентів, що мають одвагу озиватись в обороні іногородців, поки що здають-

ся гласом вопіючого в пустині, але треба твердо пам'ятати, що усі великі ідеї ніколи одразу не поділяються більшістю, і треба багато часу, багато культурної праці самотніх прихильників великої ідеї, поки правда переможе.

Так буде мабуть і з українством, не вважаючи на усі заходи таких діячів, як Струве, що закликають до „ідейної боротьби“ з українством, а також не вважаючи на заклики Савенків та Меншикових, які простісінько звертаються до „начальства“, нагадаючи йому про девіз „тащить и не пущать“.

Л. Жигмайло.

Харків у XVIII віці. (Малюнок М. Берноса).

Лист до Редакції.

*Високоповажний
Пане Редакторе!*

Прошу уклінно дати місце в Вашій поважній газеті і цьому моему листові.

Пане Жученко, в газеті „Дніпрові Хвилі“ Ви вже двічі, не відомо за що, мене кусаєте зо всіх боків. На першу кусанину Вам дав відповідь д. Старий, який рецензує мій театр. Дав відповідь досить коректну і правдиву.

Але, як я бачу, ця відповідь Вас, п. Жученку, не тільки не задовольнила, а навіть обурила, і Ви ще з більшою злобою починаєте доводити, що все то брехня, а тільки і є у вас правдонька свята.

Я, розуміється, не хочу з Вами, п. Жученко, полемізувати, бо у мене нема на те ні часу ні спромоги, а тільки хочу поставити Вам декільки питань.

Чого власне Ви від мене хочете?

Чого це Ви причепились до мене, як ріпьях до кожуха?

Там же ближче, навіть в самому Катеринославі, грають що годя труппи і Суходольських, і Сабініних, і Колісниченків.

Чого-ж це Ви до їх не чіпляєтесь, а з доброго дива, та з великого чуда напосіли на мене з мокрим рядном, намоченим у „Дніпрових Хвилях“?!

Ей Богу, не варт праці!

Бруду на мені нема!

І чи пристало такому свідомому громадському діячеві як Ви, п. Жученко, заходити в патяки з такою темною людиною, як я і настановляти мене на путь спасенія.

Чоловік я, пане Жученку, темний, не свідомий, ніякий громадський діяч, а так собі—актьорик тай більш нічого.

Чого-ж Вам від мене треба?

Правда, я уже 29 літ працюю на театральній ниві і, як каже, Іван в пьесі „Суєта“, здається, „нехихбно цей стяг священний“.

Але щож мені робити, коли мене раніш пани Жученки не просвітили, а Бог не дав мені такого хисту і розуміння на штуці, як Вам, п. Жученко, а через-те у мене полуда на очах, і я не бачу тих талановитих учнів з школи д. Лисенка, про яких Ви, добродію, роспа-

даєтесь і за яких мене нещадно лаєте.

Одно мене дивує, Пане свідомий Громадянине, чого це Ви крутитесь як у ополонці і не називаєте прозвищ тих талановитих учнів?

Де тут собака зарита? Чи нема часом, між ними якого небудь вашого свата, брата чи якої небудь рідні?

Ви вже не крийтеся, а кажіть прямо, а то я не догадливий.

Та може-б уже при цій вірній okazji Ви-б, пане Жученку, навчили мене, з якого боку треба заглядати, щоб талан побачить, а то я хоч і маю 29 літ опиту, а практики ще й досі не придбав і ніяк не можу відгадати, який учень талановитий, а який ні.

Хіба може я не з того боку заглядав.

Примірно я бачив д-ку Дорошенчиху, теж учень школи Лисенка, про яку навіть у „Раді“ писали що, мовляв, визначна драматична сила. Щоб упевнитись, я дав їй дебют навіть у себе в труппі.

Щож-би ви думали, пане Жученко! Крім оркестра, який сидить найближче до кону, та суфльора, який ще ближче сидить до актьора, ніхто з публіки не чув, про віщо пані гомоніли.

Чув потім, що й п. Саксаганський пробував її. Дав дебют, але до труппи не прийняв.

Не знаю через що, та то звісно вже його діло.

Бачите д-ю, і Терешко в Суєті упевнений, що його Матюша талан і добре читає „Гуси“, а в чайнім домі трезвости усі казали, що Оксен читав „Сіру кобилу“ краще.

На вашому місці будши, маючи такий досвід і розуміння на штуці, замість того, щоб даремне псувати папір і наставлять мене, як треба

вести справу театральну, набрали-б Ви краще самі труппу з тих талановитих учнів і здивували б увесь світ.

Ану лишень, явіть світові щось надзвичайне, утрить носа тому Садовському! І зацвів би тоді Український театр хорошим рясним цвітом і загримить слава трубою.

Скільки б то Ви поставили нових пьес; аж дух спірає... Не сотню за чотири роки, а три сотні на рік. І співали б не безголосі актори, а Шаляпіни, Менчинські, Крушельницькі і т. и.

А талановиті учні розвернулиб свій хист у геніяльність, і слава про труппу Жученка залунала б на весь світ, і всі вирячили б очі...

Як Ви думаєте про це, пане Жученко?...

То то бо й горе, п. Жученко, що критиками та совітниками такими от як Ви можна б було і Дніпрові хвилі загатить, а коли приходить діло робить, то ви зараз на піч, там безпечніш.

Ставлю Вам ще одно питання.

Чи кивнули Ви хоч пальцем за для того театру, про занепад якого Ви так розпадаєтесь?

Ні, кажу—сміливо, ні!

А сміливість маєте ставити йому такі вимоги, яких ні одна нація не ставить, даючи театрам субвенцію.

Сучасний Український театр, який притулився в Київськiм Народнiм Домi—мiй поки що, п. Жученко.

Мiй, кажу, бо удержую його я на свiй власний кошт.

Тому ще раз питаю Вас, пане, чого Ви лiзете в чужу хату?...

Ви ж запевне знаєте народне прислiв'я: в чужiй хатi i кочерги б'ють.

За добру пораду я завжди щиро дякую, алеж добродiю, пане Жучен-

ко, Ви вже менi не пораду добру даєте, а вимагаєте, як власть имущий.

Що це таке?

Я можу рахуватися з тiєю публiкою, яка буває у мене в театрi, я з радiстю вислуховую ту пресу, яка менi дає братерську раду, а до вимог таких свiдомих громадян, як Ви, п. Жученко, я глухий i слiпий.

Оце Вам одповiдь моя.

Зовсiм не свiдомий i нiякий громадський дяч

Микола Садовський.

Замість відповіді.

Тяжке вражіння робить на мене оцей лист д. Садовського, надісланий ним до редакції „Дн. Хвиль“.

Справді: талановитий артист, керманіч найкращої тепер української трупи, заслужений дяч української сцени, який працює на ній скоро уже 30 років,—не хоче зрозуміти принципіальної постановки питання, а признає тільки особисті мотиви: тоді тільки, мовляв, людина може зацікавитись справою, як там замішаний її „сват, брат чи яка-небудь рідня“. Справа української трупи, на чолі якої д. Садовський стоїть, це його „хатня справа“, і коли хто насмілиться критично поставитись до гри, до репертуару, до артистичних сил трупи, то це значить, він „лізе в чужу хату“ і за це його можна або й треба бити кочергою.

Розуміється, коли так ставити справу, то які тут можуть бути балачки, і як я можу відповідати д. Садовському на його запитання: „Чого я від нього хочу? Чого лізу

в чужу хату? чого мені од його треба?—Тим більше, що сама форма, в якій ставляться питання і в якій писано весь лист, одбиває, признатись, у мене охоту заходити в балачки і суперечки.

Я коротко одповім д. Садовському тільки на одне перше його запитання.—Од д. Садовського я „нічого не хочу“, бо вважаю його за людину, яка в театральних справах прихилиє своє вухо хіба тільки до похвал, до компліментів і до величань, а до критичного слова, до уваг і порад таки справді „глуха і сліпа“; у цьому я переконався, шостий уже рік стежачи за театром д. Садовського, за відношенням до нього київської преси і за тим, як д. Садовський на це відношення відповідає. Цю думку я і висловив на прикінці своєї статі у № 23—24 „Дн. Хвиль“, кажучи, що прохати наших корифеїв (і д. Садовського в тому числі), аби вони пішли в чомусь на зустріч бажанням українського громадянства, по скільки ці бажання виявляються в нашій пресі,—не варто. Не варто тому, що коли люде не хочуть признавати за собою певних громадських обовязків, то які ж тут можуть бути прохання, а тим більше „вимоги“?! Коли театр д. Садовського—його хатня справа, то як же справді лізти в тую „чужу хату“, особливо, коли на порозі стоїть сам господар з кочергою!

М. Жученко.

3 українського життя.

Лекція проф. Д. І. Еварницького. 29 январа в будинку мануйлівської „Просвіти“ проф. Д. І. Еварницький прочитав лекцію на тему „Внутрішній устрій запорожського

війська“ (Територія Запорожжа, состав запорожського війська, територіяльний і військовий поділ в Запорожжі. начальство і адміністрація в запорожському краї, церква та школа), Читання ілюстровалося малюнками чарівного лихтаря. Лекція мала великий успіх, шановного професора вітали гарячими оплесками.

Українські вистави. На масниці драматична секція мануйлівської „Просвіти“ впоряжає дві вистави: 2 феврала йтима „Зімовий вечір“ і „Вечорниці“ Ніщинського, 4-го „Степовий гість“.

◆ На катеринославському горілчаному заводі робітники впоряжають по святах українські вистави. 22-го январа у неділю грали „По ревізії“ і „Як ковбаса та чарка“.

Український концерт. 2-го феврала у м. Градижську Полтав. губ. відбудеться український концерт, на який залрошено кобзаря Гр. Кожушка. що живе тепер у Катеринославі.

Музей ім. А. Н. Поля у Катеринославі більшає з кожним роком. Недавно одчинено його сільсько-господарську філію в найманій квартирі по Струковському цер., бо у своїй хаті нема місця. Директор музею проф. Д. І. Еварницький удався до губернського земського зібрання. що оце недавно відбулося, з проханням побільшити кошти на содержування музею а також, коли можна, призначити певну суму на збудовання другого будинку для колекцій музею. Збори віднеслись прихильно до цього і ухвалили дати гроші, коли зроблено буде обрахунок видатків. Місто також з свого боку пообіцяло відступити дурно плац поруч з теперішнім будинком. Новий будинок має бути двохповерховий; окрім музейних зал у ньому міститиметься авдіторія для читання лекцій, бібліотека і читальня. Проф. Еварницький робе енергійні заходи коло цієї справи, і можна сподіватись, що Катеринослав збагатиться незабаром новим культурним огнищем.

Кобзарі на селі. Як звісно, після археологичного зйзду у Харькові 1902 року міністр Плеве видав наказ, щоб українським кобзарям адміністрація не забороняла ходити по городах та селах і співати пісень. Але часто буває, що дрібне начальство по селах чіпляється до кобзарів і робе ім усякі перешкоди. Щоб забезпечити собі вільне перебування в селах, чотири кобзарі: Ів. Кучеренко, С. Пасюга, П. Гащенко і Гр. Кожушко звернулися цієї осени до Москов-

ського Імператорського археологічного товариства з проханням подбати про дозвіл їм співати не тільки по городах, але й по селах, через те що сільська поліція частенько забороняє кобзарям грати і співати, особливо на ярмарках та базарах. У відповідь на це прохання голова археологічного т-ва графиня П. Уварова сповістила кобзарів, що арх. т-во повідомило п. катеринославського губернатора про дозвіл им міністерством внутрішніх справ співати і грати по селах, а також прохало, щоб поліція не чинила їм ніяких перешкод. Таким способом кобзарі тепер почуватимуть себе вільніше і лехше їм буде справляти їхню великої ваги культурне діло: нести на село високо-художню рідну пісню й думу про старовину.

Білоруська вечірка у Нижнедніпровську. Наші брати—білоруси не забувають свого рідного краю і на чужій стороні. Оце недавно гурток білорусів, що служать на нижнедніпровських майстернях, спорудив першу туту білоруську вечірку. Виставлено було „По ревізії“ Кропивницького на білоруській мові, співано білоруських пісень і деклямовано вірши білоруських поетів. Вечірка пройшла дуже гарно.

Діяльність земства. Олександровське повітове земство (в Катеринославщині) на зібранні постановило завести наукові командировки агрономів і призначило 2000 карб. на організацію сільсько-господарських курсів для селян-хліборобів. Зібрання постановило також, щоб видавалася губернська сільсько-господарська газета та щоб головне управління землеустройства й хліборобства з меншими труднощами видавало меліораційні позички. Усього на економічні й хліборобські справи зібрання призначило 43000 карб.

Допомога голодним. Мотузівська і лягівська громади Зміївського повіту у Харківщині пожертвували на голодних перше 50 карб., та друге 100 карб.

— У Прилуках на Полтавщині відбувся концерт на користь голодних. Зібрали 500 карб., які одіслали в Уфимську губернію.

— 27 декабря в Степанецькому сахарному заводі, канівського повіту був концерт, збор з якого пішов теж на користь голодних. Видно, що наші земляки одгукуються щиро на чужу біду!

Скрізь лихо від перекупщиків. В селі Клембівці Ямпольського повіту на Поділлі люди вишивають золотом та сріблом по бомбаку. Загальний оборот кустарів на рік до-

ходить до 40000 карб. Вироби кустарів роскуповиваються хутко навіть за кордоном. Біда тільки, що між кустарями та покупцями є багато перекупщиків, які наживаються на цих виробках, а кустарі бідують. На Поділлі ж таки у Винницькому повіті селяне роблять кошики. Промисил кошикарства найбільше коло Вінниці, в селах Вінниці, в селах Вінницьких—Хуторах, Щітках, Хижинцях та інших. У селі Щітках—Тенянках є такі майстри, що своє плетіння й на кустарні виставки посилали, одержавши нагороди або похвальні листи. І от, не вважаючи на таке поширення кошикарства й на таку гарну роботу, й досі не чутно, щоб селяне продавали свої вироби сами без посередників. Скупщики страшенно наживаються, а селяне знов таки бідують. Потрібна кооперація, але вона на жаль дуже помалу розвивається проміж нашого селянства.

Український спектакль кобзарів та лірників у Москві. 8 січня в залі учительського дому відбувся дуже цікавий спектакль—концерт під орудою В. Нікітіна. Попереду йшла Наталка Полтавка. Після того відбувся концерт, виключно з ММ кобзи й ліри. На лірі грав М. Філанський, а на кобзах В. Шевченко, А. Волошенко і учень Шевченка, артист Імперат. театру В. Овчинников. Опера і концерт мали великий успіх у численній аудиторії. Слухачі гучно вітали всіх виконавців і примушували їх співати ще й ще. Адміністрація учительського дому, вважаючи на великий успіх, запросила всіх виконавців ще на одну виставу 29 январа. Йшла опера „Запорожець за Дунаєм“, „Бувальщина“ й концерт кобзарів.

Народний український театр у шахтарів. З села Миколаївце, Херсонського повіту пишуть: Учителі та служачі з залізниці за свій кошт найняли помешкання, упорядкували сцену і за два місяці по 20 декабря поставили де-кілька українських пьес і співали чимало українських пісень. Гра і пісні зробили дуже гарне вражіння на селян і служачих на залізниці та шахтах і примушили прихильніше дивитись на своє рідне слово. Сей народній український театр з'явився в добру годину і став на сторожі рідного слова та пісні. За послідні роки шахтарські пісні зовсім було витіснили убогий репертуар пісень наших селян. Тепер же пісні хутко зо сцени переходять в народ.

Інородчеські школи. Міждовідомствена нарада, що розглядала питання про

инородчеські та иновірчеські школи, закінчилась. Народа постановила, щоб перші два роки в школах навчання відбувалося рідною мовою, а два останні російською. Дозволено два останні роки вчити рідною мовою за винятком єврейської мови.

Вечір пам'яті Гребінки (у Полтаві). 21 январа відбувся концерт, улаштований т-ом „Баян“ з приводу століття народження укр. поета Євгена Гребінки. У залі купецького клубу, де був концерт, висів портрет Гребінки, увітчаний рушниками. Доклад „Гребінка, його життя і літературна діяльність“ прочитав Г. Коваленко. Потім була декламація „Перебенді“ і байок Гребінки, та співи.

Штраф на українську часопись „Засів“ та арешт її редактора. 23-го январа поліція арештувала редактора українського часопису „Засів“ В. Товстоноса за те, що він не заплатив 300 карб. штрафу, наложеного ще 28 декабрія, а за третє число того же таки часопису сього року редактора О. Степаненка оштрафовано на 400 карб. з заміною арештом на 2 с половиною місяця за статтю „Перед четвертою думою“.

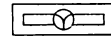
Повітове земство ерхне-дніпровського повіту у нас на Катеринославщині в селі Веселих Тернах влаштує сільсько-господарські курси для дорослих селян з 20 январа по 10 февралія. Навчання на курсах безплатне. Селяне других волостей одерживатимуть по 20 коп. в сутки на хор.

Заходи біля збереження української старовини. У Полтавщині, як переказує „Полтавський Вѣстникъ“, з дозволу губерн. земського зібрання і при грошовій дономозі головного управління хліборобства, буде приступлено кустарним складом полтавського губерн. земства до видання альбомів: „Українська народня творчість“; є думка зібрати у цих альбомах увесь оригінальний український орнамент з зразків, що зберігаються по провінціях і столичних музеях. Альбоми матимуть відділи: ткацький, вишивки виробів з дерева, гончарний і багато инш. Видання буде дешеве. Мета його прийти на поміч місцевим кустарям і зберегти у народній пам'яті чудові зразки колишньої творчости українського люду.

Загальні збори катеринославської „Прогресі“ мають одбутись 11 с. февралія, в 7 год. веч., в помешканні Англійського клубу. Порядок дня такий: 1. Вибір нових членів. 2. Звідомлення за концерт 21 ноябрія 1911 року. 3. Справа вшанування шевченкових

роковин. 4. Вибір нових членів Ради. 5. Біжучі справи.

Лекції про Катеринославщину. Катеринославська Архивна Комісія постановила розпочати з другого тижня великого посту читання популярних лекцій про Катеринославщину, її історію, природу, економічні стосунки, етнографію. Лекторами мають виступити: І. Я. Акінф'єв, Д. І. Дорошенко, проф. Д. І. Еварняцький, М. І. Подосініков, А. С. Синявський та инш. Лекції мають читатися в залі 1-ої Комерційної школи.

3 галицької України.

Українська обструкція в сеймі.

„Злобою дня“ тепер у наших галицьких земляків є справа виборчої реформи, яка обмірковується зараз у львівському сеймі. Як звісно, тепер трохи не всі депутатські місця в тому сеймі захопили усякими шахрайствами в свої руки поляки. На 160 послів українців засідає усього якийсь десяток, а решта то поляки, жиди і кілька перевертнів—москвофілів, що йдуть за польськими панами. Українці почали домагатися нового, більш справедливого поділу посольських місць (мандатів, як їх звуть у Галичині), домагатися реформи усїєї виборчої справи. Українські послы у сеймі своєю завзятою лицарською боротьбою добилися од поляків під час осінньої сесії сейму того, що ті пообіцяли виробити проект реформи, яка б задовольнила справедливі домагання українців. Бо й справді таки: українців живе у Галичині не менше як і поляків (за поляків у Галичині, як звісно, рахуються і всі жиди), а в сеймі українських представників усього маленька жменька!

Та ось почалася тепер у январі нова сесія, і поляки почали своїм звичаєм крутити і вертіти, щоб оду-

рити українських послів. Тоді ті узялися за останній засоб: почали обструкцію. Як тільки відкриється засідання і якийсь ляшок вилізе з своїм патяканням, зараз наші послі починають бити в мідяні тарілки, свистіти в сирени (такі свистки великі), ляскати по столах паличками, одним словом, чинити страшенний шум, аби не дати полякам вести своє засідання. Бачить ляхва, що не переливки,—нічого робити, мусить іти на переговори. Українці домагаються, щоб їм дано було хоч третину посольських мандатів, 33⁰/₀,—чого вже менше! Але поляки торгуються, дають тільки 26⁰/₀. Отак і досі ні до чого не добалакались. Посли наші твердо стоять за права українського народу і не одступаються од своїх справедливих домагань. Щастя їм Боже в їх славному змаганні!

Листування Редакції.

Д-ві Дмитрусеві. З надісланого Вами матеріалу ми вважаємо придатним для себе тільки оповідання „Екзамен“. Про умови друкування Вас повідомляємо листом.

Д-ві Ів. Чупреєві, Галичина. Оповістку Вашу надрукуємо.

Д-ві Гай-Шноді. Вам послано листа.

Д-ві Гр. Михальцеві. Ваша пьеса для нас непридатна. Взагалі драматичних творів не містимо. Рукопис Вам повертаємо реком. бандеролею.

Усім особам, що надсилають нам свої вірши: редакція з приводу надісланих віршів не листується, бо їх надсилається стільки, що й часу не стало б, як би з кожним автором листуватись. Ті вірши, які редакція вважає придатними для себе, вона друкує, а решту знищує.

Д-ві Гетьманцеві, Київ. Не все з надісланого Вами можемо умістити—через цензурні та інші причини. Повідомляємо Вас окремим листом.

Редактор-видавець К. КОТОВ.

Приймається передплата на 1912 рік

(РІК ВИДАННЯ ЧЕТВЕРТИЙ)

На літературно-громадський український місячник

== УКРАЇНСЬКА ХАТА ==

Роспочинаючи 4-й рік видання журналу, редакція звертає особливу увагу на освітлюванне чергових пекучих питань життя нашої інтелігенції, важних громадських і літературних подій українського і світового життя, творів мистецтва, беручи їх під розвагу національності.

Буде містити—белетристику: поезії, оповідання, повісти, драми, малюнки, нариси, і т. и.; статті публіцистичні, в яких обговорюються справи українського життя, літератури й мистецтва; критичні статті, літературні огляди, характеристики письменників, статті про мистецтво, його філософію, історію, психологію творчості і т. и.

Працюють в журналі кращі сили.

Передплата річна на „УКРАЇНСЬКУ ХАТУ“ 4 карбов., пів-року 2 карбов., окрема книжка 35 коп. (з пересилкою 40 коп.), можна виплачувати частками по 2 карб. Хто пришле цілорічну передплату (4 карб.) на журнал „Українську Хату“, той одерже в додаток БЕЗПЛАТНО такі три книжки:

Микола Євшан. Під прапором мистецтва. Літературно-критичні статті. М. Сріблянський. Жертви громадської байдужности (становище преси і письменників-художників), А. Товкачевський. Утопія і дійсність (характеристика української інтелігенції).

Передплата на журнал з дотатками і окремо приймається: В головній конторі редакції журналу, Київ, Бульв.-Кудрявська 16, та по всіх Укр. книгарнях.

Приймається передплата на 1912 рік на українську газету

„РАДА“

Рік видання сьомий.

Газета політична, економічна і літературна, виходить у Києві що-дня, опріч понеділків і днів після великих свят.

„РАДА“ має широку програму, як звичайні великі політичні газети: дає огляди життя політичного, громадського, економічного на Україні, в Росії і за-границею; друкує фельетони, а тако ж статті критичні і твори красеного письменства.

Ціна „РАДИ“ з приставкою і пересилкою в Росії: на рік—6 р., на 6 міс.—3 р. 25 к., на 3 міс.—1 р. 75 к., на 2 міс.—1 р. 25 к., на 1 міс.—65 к.

Всім передплатникам, що виплатять ще шість рублів буде вислано

„СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ“

Зібраний редакцією журн. „Кіевская Старина“, премірований Рос. Акад. Наук і виданий під редакцією і з доповненнями Б. Грінченка, в 4-х великих томах. В книгарнях словник цей продається по 8 карб., без чересилки.

ЗМІНА АДРЕСИ—30 коп., артистам і учням всіх шкіл—БЕЗПЛАТНО.

Адреса редакції і головної контори: у Києві, Велика-Підвальна вул., д. 6, біля Золотих Воріт. Телефон 1458.

Редактор В. Яновський.

Видавець Є. Чикаленко.

РІДНИЙ КРАЙ

Часопись громадська й літературна, з малюнками: типи, портрети, краєвиди, будинки узори і т. инш.

➔➔ 7-й рік видання. ⚡←

„Рідний Край“ містить: статті про громадські справи, звістки з життя на Україні й в інших сторонах, оповідання, пьеси для театру, вірші, відомості господарські, звістки про українські книжки, про театр і инше мистецтво, дописи, оповістки.

„МОЛОДА УКРАЇНА“

(єдина українська часопись для дітей), з малюнками; містить оповідання, вірші, відомості з світознання, казки, загадки, сміховинки і т. ин.

Ціна „Рідного Краю“ з „Молодою Україною“—4 р. на рік, 2 р. на півроку. „Молода Україна“ окроме від „Рідн. Краю“—(12 зшитків на рік)—2 р. на рік і 1 р. на півроку. „Рідн. Край“ без „Молодої України“—3 р. Ціна обох часописей за границю—на 1 руб. дорожче.

Окроме число „Рідного Краю“—12 копійок.

Адреса обох часописів: Київ, Благовіщенська ул., ч. 101. кв. 4.

Редакторка-видавниця О. Косач (Олена Пчілка).

Приймається передплата на єдину українську часопись на слободській Україні

„С Н І ІІ“

яка містить статті в справах політичних та громадських; огляди критичні: з поля літератури та мистецтва; фельетони, оповідання, вірши; галерею сучасних діячів; хроніку подій, дописи, ілюстрації то-що.

Виходить що тижня у неділю вранці у Харькові.

Умови передплати: на рік 3 руб., на пів-року 1 руб. 75 коп., 3 місяці 1 руб., окроме число 5 коп.

Рокові передплатники одержать безплатний додаток.

Адреса: Харьків, Конторська, 21.

Катеринослав. Друкарня К. А. Андрущенко, Стародворянська, 5.